Izmaiņas parādu piedziņas kārtībā

Mārtiņš Mežinskis, SIA "ZAB Rodl&Partner", zvērināts advokāts

Kopš 2026.gada 1.jūlija lēmumus par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā pieņem automatizēti. Kreditoriem tas var paātrināt parādu atgūšanu, savukārt īpaši svarīgi parādniekiem – laikus reaģēt uz saņemto brīdinājumu. Kas mainījies šajā procesā, un vai automatizācija nozīmē atteikšanos no tiesneša?

Tiesvedība nereti tiek apspriesta saistībā ar ilgajiem lietu izskatīšanas termiņiem. Kā viens no iemesliem tiek minēta tiesu noslodze – tiesām nepietiek resursu ātrai un savlaicīgai lietu izskatīšanai.

Lai mazinātu tiesu noslodzi un saīsinātu lietu izskatīšanas termiņus, likumdevējs Civilprocesa likumā (CPL) paredzējis vairākas lietu kategorijas, kuru izskatīšanai ir īpaša un paātrināta kārtība. Šajos procesos nepiemēro vispārējo prasības tiesvedības kārtību.

Viena no šādām lietu kategorijām ir "Saistību piespiedu izpildīšana brīdinājuma kārtībā". Tā CPL ieviesta ar 2002.gadā pieņemtiem grozījumiem, papildinot likumu ar 50.[1]nodaļu, kas stājās spēkā 2003.gada 1.janvārī. Laika gaitā šajā nodaļā veikti vairāki grozījumi, taču būtiskākie, manuprāt, pieņemti 2026.gada 21.maijā un stājās spēkā 2026.gada 1.jūlijā.

CPL nosaka, ka saistību piespiedu izpildīšana brīdinājuma kārtībā pieļaujama maksājuma saistībās, kuras pamatotas ar dokumentu un kurām ir iestājies izpildes termiņš, kā arī maksājuma saistībās par tādas atlīdzības samaksu, kas nolīgta līgumā par preces piegādi, preces pirkumu vai pakalpojuma sniegšanu, ja šīs saistības ir pamatotas ar dokumentu un tām nav noteikts izpildes termiņš.

Lēmums bez tiesneša iesaistes

Grozījumu nepieciešamība liecina, ka piedāvātais parādu atgūšanas mehānisms ir kļuvis tik populārs, ka tiesām ir grūti tikt

galā ar lielo lietu skaitu. Kā norādīts grozījumu anotācijā, 2024.gada augustā tiesās saņemti 8666 pieteikumi, bet 2025.gada augustā – 24 905 pieteikumi. Nav šaubu, ka šāds pieteikumu skaita pieaugums būtiski noslogo tiesu darbu.

Lai mazinātu iespēju, ka parādnieks nokavē termiņu iebildumu iesniegšanai, ar 2026.gada grozījumiem atbildes sniegšanas termiņš pagarināts no 14 līdz 30 dienām

Kā risinājums tiesu noslodzes mazināšanai pieņemti minētie likuma grozījumi. Ar tiem process ir automatizēts. Pieteikuma iesniegšana notiek tiešsaistes sistēmā, aizpildot tajā pieejamo veidlapu. Tāpat brīdinājuma sagatavošana un nosūtīšana tiek veikta tiešsaistes sistēmā. Pats svarīgākais – saskaņā ar CPL 406.^{8} un 406.^{9}pantu lēmumu par tiesvedības izbeigšanu vai saistības piespiedu izpildi pieņem tiešsaistes sistēmā, pamatojoties uz automātisku datu apstrādi. Tātad šā lēmuma pieņemšanā tiesnesis individuāli neiesaistās. Tas nenozīmē, ka sistēma izšķir strīdu par parāda pamatotību pēc būtības.

Ja tiek pieņemts lēmums par saistības piespiedu izpildi, pieteicējs (kreditors) saņem elektronisku lēmumu, kas apliecināts ar kvalificētu elektronisko zīmogu. Šim lēmumam ir izpildu dokumenta spēks, un tas stājas spēkā nekavējoties. Tātad kreditors ar šo lēmumu ir tiesīgs vērsties pie zvērināta tiesu izpildītāja un uzsākt piespiedu izpildi.

Kas mainījies pieteikumā un saziņā ar parādnieku?

Pieteikumā vairs nav jānorāda parādnieka dzīvesvietas vai juridiskā adrese. Sistēma pēc parādnieka personas koda vai reģistrācijas numura automātiski iegūst ziņas par deklarēto dzīvesvietu vai juridisko adresi. Saskaņā ar CPL 406.^{1}panta 2.daļu šī kārtība nav piemērojama, ja parādniekam nav deklarētās dzīvesvietas vai viņa deklarētā dzīvesvieta vai juridiskā adrese nav Latvijā. No prasības brīdinājumu izsniegt pret parakstu likumdevējs bija atteicies jau ar grozījumiem, kas stājās spēkā 2025.gada 1.aprīlī. Brīdinājumu un atbildes veidlapu nosūta uz oficiālo elektronisko adresi (e-adresi), bet, ja tas nav iespējams, tad ierakstītā pasta sūtījumā uz deklarēto dzīvesvietu vai juridisko adresi. Lai mazinātu iespēju, ka parādnieks nokavē termiņu iebildumu iesniegšanai, ar 2026.gada grozījumiem atbildes sniegšanas termiņš pagarināts no 14 līdz 30 dienām.

Lai pieteicēji atkārtoti nevērstos tiesā ar pieteikumu par to pašu priekšmetu un uz tā paša pamata, CPL 406.^{3}panta 2.daļas 9.^{1}punktā noteikts, ka pieteikumā jāietver apliecinājums: iepriekš par pieteikumu starp tām pašām pusēm, par to pašu priekšmetu un uz tā paša pamata nav pieņemts lēmums par tiesvedības izbeigšanu saistībā ar parādnieka iebildumiem. Tas neliedz kreditoram celt prasību vispārējā prasības tiesvedības kārtībā.

Ņemot vērā procesa automatizāciju, kā arī likumā paredzētos pieteicēja un parādnieka apliecinājumus par sniegtās informācijas patiesumu un informētību par krimināLatbildību, jādomā, ka saistību piespiedu izpildīšana brīdinājuma kārtībā tiks izmantota arvien biežāk kā efektīvs parādu atgūšanas mehānisms.

Tiesneša loma un praktiskie ieguvumi

Noslēgumā rodas jautājums par automatizētas lēmumu pieņemšanas attiecībām ar CPL un likumā "Par tiesu varu" nostiprinātajiem tiesas spriešanas principiem. Proti, tiesu spriež tiesneši, nevis informācijas sistēmas. Vienlaikus CPL 406.^{8} un 406.^{9}pants jau tieši paredz automatizētu lēmumu pieņemšanu šajā procedūrā. Būtu lietderīgi izvērtēt, vai arī vispārīgajā regulējumā skaidrāk jāiezīmē šādas automatizācijas robežas un tiesneša loma. Jāņem vērā, ka CPL 406.^{9}panta 3.daļa paredz tiesas iespēju labot kļūdas automatizēti pieņemtā lēmumā, bet strīdu par prasījuma pamatotību var izskatīt prasības tiesvedībā. Tādēļ drīzāk jārunā par atsevišķu procesuālu lēmumu automatizāciju, nevis atteikšanos no tiesneša. Bet tas lai paliek citai diskusijai.

Regulāri jāpārbauda sava e-adrese un korespondence deklarētajā dzīvesvietā vai juridiskajā adresē

Ja ir parādnieki un uzņēmuma vadību biedē dārgs un ilgstošs parādu atgūšanas process, jāatceras par brīdinājuma kārtību. Ja prasījums atbilst CPL 406.^{1}panta nosacījumiem, tā var būt ātra, salīdzinoši lēta un efektīva. Tomēr šī kārtība nav piemērojama visiem parādiem, piemēram, tā nav pieļaujama, ja pieprasītais maksājums pārsniedz 15 000 eiro.

Kas būtu jāpatur prātā visiem? Regulāri jāpārbauda sava e-adrese un korespondence deklarētajā dzīvesvietā vai juridiskajā adresē. Citādi var palaist garām ziņu, ka pret jums uzsākta saistību piespiedu izpildīšana brīdinājuma kārtībā. Tas, protams, nav

pasaules gals: ja prasījums nav pamatots pēc būtības, parādniekam ir iespēja to apstrīdēt, ceļot prasību pret kreditoru CPL 406.^{10}pantā noteiktajā kārtībā. Tomēr tas jau būs dārgāks un ilgstošāks process.